HELSINGIN KÄRÄJÄOIKEUS

LAUSUNTO

12.6.2023

VIITE

Lausuntopyyntö valtioneuvoston kirjelmästä eduskunnalle Euroopan komission ehdotukseksi Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi rikosoikeudellisten menettelyjen siirtämisestä U-kirje 14/2023 vp

LAUSUNTO

Euroopan komissio on 5.4.2023 tehnyt ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi rikosoikeudellisten menettelyjen siirtämisestä, jotta rikos voitaisiin tutkita tai siitä nostaa syyte siihen parhaiten soveltuvassa jäsenvaltiossa.

Helsingin käräjäoikeus pitää asetusehdotuksessa tarkoitettua sääntelyä tarpeellisena. Euroopan unionista puuttuu jäsenvaltioille yhteinen sääntely rikosoikeudellisten menettelyjen siirrosta. Tämä on johtanut jäsenvaltioiden tasolla siihen, että osa jäsenvaltioista käyttää syytesiirtoja toisia aktiivisemmin. Joka tapauksessa siirrot perustuvat eri säännöstöihin. Helsingin käräjäoikeuden lainkäyttötoiminnassa tähän liittyvät ongelmat ovat nousseet esiin käsiteltäessä rikoksentekijän luovuttamista toiseen Euroopan Unionin jäsenvaltioon syytetoimenpiteitä varten puitepäätöksen 2002/584/YOS (EU-luovuttamislaki) nojalla. Rikosoikeudellisen menettelyn siirto on havaittu luovutusmenettelyä käytännöllisemmäksi keinoksi esimerkiksi käsiteltäessä luovutuspyyntöjä, joissa syytettyä on pyydetty luovutettavaksi toiseen jäsenvaltioon mutta jossa käräjäoikeus on joutunut harkitsemaan EU-luovuttamislain 5 §:n 2 momentin ehdottoman kieltäytymisperusteen käsillä oloa Euroopan Unionin tuomioistuimen tuomiossa C-699/21 käsillä olleen tilanteen kaltaisissa tapauksissa. Näissä käsittelyissä on usein tullut eteen se, että syytesiirto olisi ollut tarkoituksenmukaisin keino käsillä olleen rikosasian ratkaisemiseksi ja rangaistusvastuun toteuttamiseksi, mikäli eurooppalaisen tutkintamääräyksen mahdollistama videoyhteyden käyttäminen syytetyn kohdalla ei ole ollut pyynnön esittäneen jäsenvaltion kansallisen lainsäädännön mahdollistama keino. Rajat ylittävä rikollisuus sekä siihen liittyvät haasteet ovat lisääntyneet muistiossa (s. 2) esiin tuoduin tavoin, joten haastavat valintatilanteet tuskin ovat vähenemässä.

Tarve Euroopan Unionin yhteiselle sääntelylle on alioikeustasolla näin ollen tunnistettu.

Toimivalta asetusehdotuksessa rakentuu eri jäsenvaltioiden oikeusviranomaisten yhteistyölle vastaavasti kuin eurooppalaisessa tutkintamääräystä koskevassa direktiivissä 2014/41/EU. Esitutkintavaiheessa tapahtuviin menettelyn siirtoihin ehdotetaan tutkintamääräyksen kaltaista validointimenettelyä (artikla 2 kohta 3 b) pyynnön esittäjälle, mikäli se olisi muu kuin oikeusviranomainen. Se on ollut toimiva malli eurooppalaisten tutkintamääräysten toimivallan jakamisessa. Menettely on tältä osin kannatettava. Kun kysymys on syyttäjän tai tuomioistuimen toimivallasta, kysymys on oikeusviranomaisesta. Ehdotettu toimivalta ei näin ollen ole ongelma.

Käräjäoikeus kiinnittää huomiota asetusehdotuksen 2 artiklan 6 kohdassa esitettyyn uhrin määritelmään. Se sisältää pelkästään viittauksen direktiiviin 2012/29/EU 2 artiklan 1 kohdan a alakohtaan (ns. uhridirektiivi). Tämä määritelmä sulkisi oikeushenkilöt asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle.

Postiosoite	Käyntiosoite	Puhelin	Telefax	Sähköposti
PL 650	Porkkalankatu 13	029 56 44200	029 56 44417	helsinki.ko@oikeus.fi
00181 HELSINKI	00180 HELSINKI			

Käräjäoikeuden käsityksen mukaan sanottu rajaus ei olisi asetuksen muu soveltamisala huomioon ottaen tarkoituksenmukainen. Tästä syystä uhrin määritelmää olisi syytä tarkastella vielä uudelleen.

Asetusehdotuksen 5 artiklassa säädettäisiin perusteista, joiden käsillä ollessa siirtämispyyntö voitaisiin tehdä sekä siihen liittyvästä menettelystä. Käräjäoikeuden näkemyksen mukaan huomioon otettavat perusteet on lueteltu siinä kattavasti. Artiklan ensimmäisen kappaleen yleinen suhteellisuusperiaatetta kuvaava peruste on tarkoituksenmukaisella tavalla kirjattu. Käräjäoikeus kiinnittää kuitenkin huomiota sanotun artiklan 3 kohtaan, jossa säädettäisiin epäillyn, syytetyn tai uhrien enemmistön tai näiden puolesta toimivan asianajajan oikeudesta pyytää pyynnön esittävän valtion tai pyynnön vastaanottavan valtion toimivaltaisia viranomaisia aloittamaan menettelyn rikosoikeudellisen menettelyn siirtämiseksi asetuksen nojalla. Suomessa asianomistajan asema on rikosprosessissa vahva. Kirjaustapa on tästä näkökulmasta ongelmallinen yksittäisen uhrin puuttuessa asianosaisista, joilla olisi aloiteoikeus. Tältä osin käräjäoikeus pitää sanamuodon uudelleen muotoilua tarpeellisena.

Artiklassa 8 säädettäisiin oikeudesta oikeussuojakeinoihin. Ehdotettu perusperiaate olisi se, että epäillyllä, syytetyllä ja uhrilla olisi oltava oikeus tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin pyynnön vastaanottavassa valtiossa siirtämisen hyväksymispäätöstä vastaan. Tämä tarkoittaisi sitä, että oikeutta oikeussuojakeinoihin ei olisi vielä siirtopyyntöä tehtäessä. Oikeus oikeussuojakeinojen käyttämiseen lopullisen päätöksen kohdalla lienee kuitenkin riittävä. Olisi syytä kuitenkin saada esiin perustelut sille, miksi oikeutta oikeussuojakeinojen käyttöön ei ole hylkäävän ratkaisun kohdalla. Nimittäin 5 artiklan 3 kohdassa säädettäisiin epäillyn, syytetyn, uhrien enemmistön sekä näiden asianajajan oikeudesta siirtopyynnön tekemiseen. Oikeussuojakeinojen käytön rajoittaminen artiklassa 8 kohdan 1 mukaisesti tarkoittaisi käytännössä sitä, että kielteiseen ratkaisuun käsillä ei olisi oikeussuojakeinoa. Asetusehdotuksessa säännellyissä asioissa tämä tarkoittaisi sitä, että esitutkinnan ja syyteasian käsittelypaikka jäisi ennalleen alkuperäiseen jäsenvaltioon. Epäiltävissä kuitenkin on, että eteen voisi tulla tilanteita, joissa voisi olla tarve riitauttaa kielteinen päätös ja näin ollen oikeussuojan käyttö olisi perusteltua. Tästä syystä sanotun rajoituksen poistamista voisi olla syytä harkita vielä uudelleen.

Muilta osin käräjäoikeus toteaa, että asetusehdotuksessa on kattavasti otettu huomioon niin epäillyn, syytetyn kuin uhrinkin muussa sääntelyssä säädetyt oikeudet.

Tuomioistuimen lainkäyttötoiminnan kannalta relevantti sääntely on artiklassa 20 säädettäväksi esitetyt vaikutukset vastaanottavassa valtiossa. Käräjäoikeus toteaa, että artiklan 3 kohdassa esitetty sääntely todisteiden hyödyntäminen on selkeä.

Artiklassa 14 tarkoitetut määräajat pyynnön vastaanottavan viranomaisen ratkaisutoiminnalle sekä artiklassa 8 tarkoitetut määräajat oikeussuojakeinojen käytölle tehostaisivat siirtomenettelyä ja ovat linjassa muiden Euroopan unionin lainsäädännön mukaisten instrumenttien määräaikojen kanssa.

Asetusehdotus tarkoittanee tässä vaiheessa ennen kansallista lainvalmistelua sitä täydentäväksi lainsäädännöksi valmistumista sitä, että tuomioistuin olisi ainakin siirtämispyynnön tekijä niissä tilanteissa, joissa 5 artiklassa tarkoitettu pyyntö koskisi tuomioistuimessa jo vireillä olevaa rikosasiaa. Lisäksi asianosaisen käyttäessä artiklan 8 kohdassa 2 tarkoitetuissa tilanteissa. Nämä uudet tehtävät

tarkoittaisivat työmäärän jonkinasteista lisäystä sekä erityisesti koulutustarvetta, mitkä seikat tulisi pitää mielessä tuomioistuinten resurssitarpeita arvioitaessa.

Lausunnon on laatinut käräjätuomari Anu Juho.

Laamanni Sirpa Pakkala